

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף מ"ב

(א) **רב ושמואל דאמרי תרויהו נכסי אלו עליך לפני שביעית, אין יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות אע"פ שהגיע שביעית-** מבואר בהמשך הגמ' דטעמייהו דרב ושמואל הוא משום דאדם יכול לאסור דבר שהוא ברשותו אפי' לאחר שיצא מרשותו. והק' **הקהלות יעקב** (ס' כ"ח), הא אותם פירות שגדלו בשביעית מעולם לא היו של המדיר, וא"כ אפי' אם אמרי' דאדם יכול לאסור מה שהי' ברשותו אפי' לאחר שיצא מרשותו, הא פירות אלו מעולם לא היו ברשותו, ואיך יכול לאסורם. וכ' דצ"ל דכוונת הגמ' הוא דבהדירו לפי שביעית, חל הקונם על הגוף הקרקע והאילנות, ואותה קרקע ואילנות נאסרו גם לכשיצאו מרשותו, דהיינו בשביעית, וממילא אסור גם בפירות שגדלו מהן, ומבואר דנאסר בגידולי אסור. וכ' דגם יוצא מזה דצ"ל דגם האילנות הפקר הן בשביעית, דאם רק הפירות הפקר הם, אבל האילנות שלו הם, א"כ אפי' אם נודר בשביעית גופא, כיון דאוסר האילנות, ממילא הפירות שגדלו עכשיו בשביעית יהיו אסורים עליו, דהא מבואר דכל מה שיכול לאסור הפירות, היינו רק משום שיכול לאסור האילן כלפי הפירות, וכנ"ל. אבל כ' דלכא' תמוה לומר דגם האילנות הפקר בשביעית, והביא דגם הר"ש (כלאים ז', ד'-ה') כ' בפירוש שאין לאילנות דין הפקר בשביעית. ולכן ביאר הקה"י "דנהי דגם בשביעית הוי גוף הקרקע והאילנות של בעלים, מ"מ לגבי כח היניקה והצמיחה הוי גוף הקרקע והאילנות הפקר, והו"ל לגבי הבעלים בשביעית כאילו מכר דקל לפירות לשנה זו, דכל מה שנוגע לענין הפירות הוי גוף הדקל מכור, וה"נ בשביעית הוו גוף הקרקע ואילנות הפקר לפירות, וכמו דהקרקע הוי הפקר לענין דריסת הרגל ללקיטת פירות [דאינו יכול למנוע אינשי מליכנס לקרקעו ללקוט פירות, אלמא דהפקייה התורה לגבי זמן], ה"ה דהוי הפקר לצמיחת פירות".

(ב) **רב ושמואל סברי אדם אוסר דבר שברשותו אפי' לכשיצא מרשותו- כ' הקרן אורה** (ד"ה והתוס') דמה שיכול אדם לאסור דבר לאחר שיצא מרשותו, "היינו דוקא היכא האיסור התחיל בעודו ברשותו, אבל לאסור לאחר שיצא מרשותו לבד, מסתבר דאין יכול לאסור, וכ"כ הש"ך". והק' **בשיעורי הגר"ד פוברסקי** (אות רכ"ז), מהו החידוש בזה, הרי לכא' כל הסברא שיכול לאסור מה שאינו ברשותו, היינו משום שכבר חל האיסור כשהי' ברשותו, ותו לא פקע (וע"ע לקמן בזה), וזה ודאי לא שייך היכא דלא חלה הקדושה עד לאחר שיצא מרשותו. וכ' דיש לחקור בהא דיכול אדם למיחל איסורים על החפץ, האם זה משום דהוי כעושה החפץ כהקדש, או דלמא מה שיכול למיחל איסורים על החפץ אין שייך כלל להקדש, אלא שיש לאדם כח למיחל איסורים על חפץ שלו. ואם אמרי' כצד ב', א"כ י"ל דיכול למיחל איסורים על החפץ כלפי איזה זמן שירצה, דכמו שיש לו הבעלות על השתמשות החפץ לעולם, כן י"ל שיש לו הבעלות למיחל על החפץ איסורים לאיזה זמן שירצה, ואפי' אם באותו זמן לא יהי' הדבר ברשותו, אבל כיון דעכשיו יש לו הבעלות על כל הזמנים, א"כ שפיר יכול למיחל איסורים על כל זמנים. וע"ז חי' הש"ך דאינו כן, אלא דמה שיכול לאסור הדבר אף לכשיצא מרשותו, זהו משום דגדר איסורו הוא משום דהוי כהקדש, וקדושתו לא פקע, וא"כ ודאי צריך למיחל החלות איסור כשהי' עדיין ברשותו, דעל זמן שאינו ברשותו לא שייך כלל לעשות איסורים. **עוד כ' לבאר דמה שיכול לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו, הינו משום דכיון דהאיסור לחלל נדרו הוא משום שאסור לחלל דבורו, דבל יחל כתי', א"כ י"ל דבאמת כבר חל דבורו עכשיו, בשעת עשיית הנדר, רק שא"א לחללו בפועל עכשיו, אבל כיון שכבר חל דבורו כשהי' הבעלים, א"כ שוב לא פקע, אע"פ שלא חל האיסור הנאה בפועל עד לאחר שכבר אינו הבעלים עליו עוד. וע"ז חי' הגמ' דגדר מה שיכול לאסור לאחר זמן הוא משום דהוי כהקדש, ולכן חי' הש"ך דגדר מה שאין האיסור פקע הוא משום דהוי כמו הקדש, ולכן לא פקע, אבל עכ"פ צריך להיות ההקדש חלה כשהי' עדיין הבעלים.**

(ג) **ור"י ור"ל סברי אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו- הק' בשיעורי ר' דוד** (רכ"ד), הא לעיל (כ"ט) אמרי' דקדושה לא פקע בכדי, וא"כ איך כאן נאמר דפקע קדושת הקונם בכדי. וכ' דלכא' צ"ל דסוגיא דלעיל איירי בקונם כללי, ובזה אמרי' דקדושה לא פקע בכדי, וכאן מיירי בקונם פרטי, ובזה שפיר אמרי' דקונם פקע בכדי. אולם הביא מש"כ הר"ן בעמוד ב', דמה דנח' רב ושמואל בנכסי, וס"ל דיכול לאסור אפי' לאחר שיצא מרשותו, היינו או משום דנכסי לעולם משמע, או משום דכיון דחייל איסוריהו, תו לא פקע. ותמה הגר"ד, הא אמרי' דבקונם פרטי לא אמרי' הסברא דקדושה לא פקע בכדי, דהא יש הרבה ראיות דיכול אדם לעשות קונם פרטי לזמן מסוים. וצידד ליישב בדבר מסוים, אף בקונם פרטי אינו פקע בכדי, ורק בדבר שאינו מסוים (כגון קונם יין עלי, וכו'), בזה אמרי' דכיון דלא חל הקדושה על דבר מסוים, בזה שפיר אמרי' דיכול לנדור לזמן מסוים [ולפי"ז, לכא' צ"ל דמה שנסתפק הר"ן בעמוד ב' אם קדושה פקע בכדי בכח"ג או לא, היינו בקונם פרטי בדבר מסוים, ויש לע' בזה].

(ד) **אם מת יירשנו- הק' הרשב"א בב"ק** (קח: ד"ה האומר), מ"ש מהא דמסקינן לעיל (לה). בככרי עליך ונתנה לו במתנה, דאסור אא"כ יש אחר באמצע, דכל שבא מן המדיר למודר, אע"פ שאינו שבשעה שהוא נהנה ממנו אינו של המדיר,

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

אסור, דחשבי' לי' דנהנה ממנו. ותי' "הכא שאני, שאינו נהנה ממנו אלא משל שמים, שהוריש נכסים אלו לו עם מיתת האב" [ולכאור' כן משמע לשון הר"ן כאן, שכן "דלאו מדידר' מתחני, אלא מירושתי' דזכי לי' דחמנא"].

(ה) **אם מת, לא יירשנו- כ' הר"ן** דלא יירשנו לאו דוקא, דודאי יירשנו, אלא דמ"מ אסור לו ליהנות מהני נכסים. אולם ע' ברשב"א (לקמן מז). שהק' על ביאור זה, איך יתנו לבניו ולב"ח שלו (וכמבואר בהמשך המשנה שם), הרי דבר זה הוי איסור הנאה, וכעפרא דעלמא הוי לגבי', ואם יתנו להמלוה יהי' זוכה מן ההפקר, ואיך הוי פרעון חוב [ומה שהק' דאיך יתנו לבניו, לכאור' כוונתו להק' למה צריך ליתנו לבניו, הרי הפקר הוא]. ולכאור' הי' מקום לומר דנח' באם יש לאדם זכ' באיסורי הנאה או לא, דהר"ן ס"ל שזוכה באיסורי הנאה, ולכן הוי שלו, רק אסור לו ליהנות מהם, אבל הרשב"א ס"ל שאינו זוכה באיסורי הנאה כלל. **והק' הבית הלוי (א', מ"ח, ה')**, דא"כ הר"ן סותר את עצמו, שהרי כ' הר"ן במס' ע"ז דאין לאדם זכיי' באיסורי הנאה. וכ' לחלק בין נדרים ובין שאר איסורי הנאה, דבשאר איסורי הנאה, דאסורים לכל העולם, אינו יכול לזכות בהם. אבל באיסורים של נדרים, דרק הוא אינו יכול ליהנות, א"כ שפיר יש לדבר זה שויות, וא"כ שפיר יכול לזכות בה. עוד כ' ליישב (שם, אות י"א), דכל מה שאינו יכול לזכות באיסורי הנאה, היינו רק שאינו יכול לזכות במה שלא הי' בעלים מעיקרא, אבל אם הי' בעלים מעיקרא על האיסורי הנאה, שפיר יכול להיות עדיין בעלים על איסורי הנאה. וא"כ, בנוגע הר"ן בע"ז, דצריך מעשה זכיי', שפיר ס"ל שאין זכיי' באיסורי הנאה, אבל כאן, דמיירי בירושה, שפיר ס"ל להר"ן דיכול לירש אף איסורי הנאה.

(ו) **מ"ש דאוכל מן הנוטות, דפירי דהפקירא אינון, ארעא נמי אפקרה- פי' הר"ן**, דהיינו דהתורה הפקיר שדהו לענין לקיטת פירות, דכל מי שירצה ללקוט פירות יכול לרדת לשדהו לעשות כן. והק' **האבני מלואים** (ע"ב, ב', ד"ה אלא דאיכא), "ומאי קושיא, וכי עדיף הזוכה משוכר, דמשכיר יכול לאסור על השוכר בקונם, ושם דגוף הבית שלו, ומפקיע מידי שעבוד, וא"כ נהי דרחמנא אפקרי' לדריסת הרגל ללקיטת הפירות, הא קונמות מפקיע מידי שעבוד, וצ"ע". ותי' **המגיה** (אות ט'), "ולענ"ד יש לחלק, דהתם כתי' כי לי כל הארץ, ורחמנא אפקרי' גוף הקרקע ללקיטת הפירות. ועדיף משכירות, שהגוף של המשכיר ואין לשוכר אלא שעבוד, משא"כ בשביעית, נתנה התורה גוף הקרקע לצורך לקיטת הפירות, ואין לבעלים בשעה זאת כלום". וע"ע **בקובץ שעורים** (ב', ט"ו) דג"כ כ' לתרץ על דרך זה. **אולם** הק' הקו"ש שם **והקהלות יעקב** (סי' כ"ח) מהא דאי' בב"ק (צ'), דשחרור יכול להפקיע גם קנין פירות, וא"כ לכאור' גם גוף לפירות יכול להפקיע הקנין פירות, וא"כ לכאור' תי' של המגיה לאבנ"מ ושל הקו"ש לא מספיק. וע' בקה"י שהאריך לחלק בין שחרור להקדש, די"ל דבשחרור אין שייך לומר שיהי' קנין פירות בגוף של ישראל, וכיון דבקנין הגוף הוי ישראל, א"א להיות קנין פירות שלו עבד לאחר, משא"כ לענין הקדש והדיוט, דשפיר י"ל דשייך להיות הגוף של הקדש והקנין פירות שלו של הדיוט. **והקובץ שעורים כ' ליישב קו' זו באור"א**, דמה דאמר' דשחרור או הקדש יכולים להפקיע הקנין פירות, זהו רק היכא דבאו להפקיע קנין פירות של הלוקח, אבל היכא דבא להפקיע הקנין פירות מאחר, וכמו כאן, דהקנין פירות של כל ישראל הם, והוא רוצה להפקיע הק"פ של א', בזה יכול הא' לומר, דאני אכנס לשל לוקח, וא"כ בזה אין שייך לאסור עליו הק"פ (וע"ש עוד מש"כ על דרך זה ליישב קו' האבנ"מ מכל וכל).

(ז) **ארעא נמי אפקרה- ע' בשו"ת מהרי"ט (א', ריש סי' מ"ג)**, שהביא דעת **הבית יוסף**, דטעם דפירות שביעית פטורות מן המעשר, היינו משום שהם הפקר, דהיינו דבעליהם הפקירם בפועל, אבל היכא ששומר שדהו שלא כדין, ואינו מפקיר הפירות, אז חייבים הם בתרו"מ מן התורה. וכ' **המהרי"ט** "שאין הדבר תלוי בהפקר שלו, דבפ' אין בין המודר פרכי' מ"ש דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא אינון, ארעא נמי רחמנא אפקרא, אלמא אפקעתא דמלכא היא" [ולא ביאר המהרי"ט ראייתו מסוגיין, ואולי גרס כהר"ן והרא"ש, דארעא נמי רחמנא אפקרי', אבל בגמ' דידן לא גרסי' כן, ואולי גם הב"י לא גרס כן, וא"כ ל"ק עליו כלל מסוגיין].